

LLETRES NUEVES

ANDRESU SOLAR

Andrés Manuel Solar Santurio ñació'n Deva (Xixón) el día 21 d'agostu del 1955. Fiyu de llabradores, fexo los estudios primarios na escuela del llugar y, darréu, dedicóse al trabayu na casería.

Na seronda del 1978, siendo miembru de la Comisión de Fiestes de Deva, ponse'n contautu con Xulio Ramos y con Carlos Rubiera. De resultes enxértase nel movimientu de recuperación llingüística calteniendo, de magar entós, una intensa atividá asturianista, non interrumpía hasta'l mesmu momentu'n qu'un accidente de coche-y siega la vida'n Sotrondio, de vuelta d'un viaxe a Llaviana, na nueche del 27 d'avientu del 1984.

Anicia la so atividá lliteraria nel 1979 col asoleyamientu de dellos artículos na fueya «Alitar Asturias» del periódicu «El Comercio» de Xixón; fueya na que siguió espublizando trabayos no sucesivo y qu'elli mesmu empobinó una etmporaina.

Nel mesmu añu de 1979 gana'l Premiu de cuentos curtios del Istitutu Nacional de Bachiller «Jerónimo González» de Sama Llangréu, col so cuentu «En Chigre». Nel 1980 torna ganar el mesmu concursu col cuentu entituláu «Toni». (Estos dos cuentos tán emprentaos nun llibrín xuntu colos otros trabayos premiaos n'entrambos concursos). Nel añu 1981 ye ñomáu Miembru Correspondiente de l'Academia de la Llingua Asturiana; y nesi mesmu añu gana, «ex aequo» con Miguel Solís Santos, el Segundu Concursu de Narraciones Curties n'Asturianu entamáu pola Diputación d' Asturias, col rellatu entituláu «Xuanín y Xuan»¹.

Durante'l primer cuatrimestre del 1982 ye profesor de Llingua Asturiana —xuntu con Rubiera— na Universidá Popular Municipal de Xixón. Esi mesmu añu ye propuestu pa Miembru de Número de l'Academia de la Llingua Asturiana, cargu que nun aceta, aldericando tar «poco estudiáu» p'acutar un sitiú'n tan alta institución.

¹ Nel llibru emprentáu pola Diputación colos dos rellatos ganadores apaez l'entítulu tracamundiáu: «Xuan y Xuanín». Nostante, l'entítulu qu'Andrés punxo al cuentu ye «Xuanín y Xuan», comu ansina feyura, del so puñu y lletra, nun exemplar dedicáu que conservo.

Nel 1983 gana (tamién «ex aequo» con Emilio Somoano) el Concursu de Cuentos Curtios entamáu por «Conceyu Bable», col cuentu entituláu «El milagru la vara'l patriarca». Ansina mesmu ye finalista n'otros cuantos concursos de cuentos y poesíes, algamando mención especial del Xuráu nel Primer Concursu de Cuentos de Llanes (Llanes 1984) col so cuentu «En quartu de siempre».

Arriendes del diariu «El Comercio» de Xixón, tien asoleyao trabayos en, polo menos, los siguientes medios: Lletres Asturianas, Hoja del Lunes de Xixón y delles publicaciones menores.

Dexa inédites, polo menos, les siguientes obres: Una colección de cuentos curtios arrecoyíos embaxu'l títulu xenéricu de «Cuentos pa neños con mala ostia»; un guión pa televisión al respetive del cooperativismu agrícola; un cuentu llargu —más de 40 fueyes— entituláu «El grillo di ali biache» (acasa la so meyor obra a pesar de que tenía camentao facer delles retificaciones nella, según indiquen les anotaciones feches a mano nel orixinal mecanografiáu); y delles poesíes.

Pero, arriendes del trabayu lliterariu, Andrés Solar dedicó tiempu y esfuerzu a otros munchos llabores, andechando n'asociaciones de calter cívicu, cultural y políticu (Asociación de Vecinos de Deva, Comisión de Fiestes de Deva, Asociación Cultural Conceyu Bable, Grupu de Tiatru Infantil «Xaréu», Xunta pola Defensa de la Llingua, Ensame Nacionalista Astur...) destacando siempre pol so fondu sentíu de l'amistá y el so espíritu de sacrificiu y entrega al idegal asturianista.

C. R.

Unos díes enantes del so accidente Andresu empobinaba a l'Academia lo que sería l'últimu rellatu, La tembleca. Col so asoleyamientu Lletres Asturianas rinde-y l'últimu homenaxe.

LA TEMBLECA

ANDRESU SOLAR

D. Telesforo Fernández Solar, enantes d'entrar na oficina abrió'l buzón. Cuatru o cinco cartes entornáronse y quedaron col facicu asomando pa fuera. Yera'l curri-fueyes normal d'una empresa costrutora abondo emportante. Cola rutina d'avezu, cho-yos una güeyada y daqué-y llamó l'atención. Ún de los sobres yera diferente: mariellu, —de los más baratos—, ensin cuñu dengún y coles señes escrites a mano. Medio entainando miró'l remite: Venancio Pérez Orviz. A D. Telesforo nun-y sonaba de ná aquel nome y poniendo la carta xunta les otres empobinóse pa la oficina.

Adientru, punxo pa un llau la carta del sobre mariellu y darréu entamó a mirar les otres. Dos, yeren de bancos. Una avisaba a la empresa, que ya venciere'l tiempu pa devolver el dineru d'un prestu que pidiere, y la otra, —d'otru bancu—, ufiertába-yos l'estáu de cuentas de la empresa. Pensatible, dexó les dos cartes abiertes enriba la mesa y d'un caxón sacó una calculadora. Depués de tecliar un bon cachu y d'apuntar cifres

nun papel, sonriyó. Fizo unes llamaes pel teléfonu, cho números, apuntó daqué'n llibru cuentas y archivó les cartes de los bancos. De seguío, garró les otres dos y güeyóles. Yeren de propaganda y paicién nun-y enteresar, pos enseguida ruxeron al cayer en paxu los papeles feches una pilota.

Espurrióse un poco y ensin levantase coyó un puru d'una caxa. Encesólu y entamó a fumalu espatarangáu'n sillón y colos pies so la mesa. Paicía tar pensando coses prestoses, pos a cada pocu sonreyía cola mirada perdía pente los filispios de fumu qu'esñalaben al debalu pel cielu de la oficina. Al cabu d'un cachu cho mano al teléfonu y llamó a casa. La so muyer nun taba y dexó-y a la criada'l recáu de qu'aquella nuechi nun lu asperaren a cenar, pos tenía una xunta peremportante y diba llegar sero a casa. De secute llamó a Puri, que tovía taba na cama y retrucó-y un pocu enfurruñada. Depués d'animala con unos afalagos, díxo-y que pela tardi tenía llibre y qu'a eso de les seis asperábala'n pisu de siempre. ¡Ah!, y que-y diba llevar un regalín.

D. Telesforo levantóse col enfotu de dir tomar un vasu, pa ccelebrar que les coses taben saliéndu-y de «película». Ya taba xunta la puerta cuando se dio cuenta que-y quedaré'l mecheru so la mesa. Dio la vuelta pa garralu y entós vio'l sobre mariellu, qu'apartare pa un llau y se-y escaeciéren ensin lleer. Dába-y la fegadina qu'aquella carta nun yera cosa bona, y coyóla engurriando'l focicu. Volvió mira-y el remite y abrióla. La carta yeren dos fueyes de llibreta escrites péles dos planes. Fizo un «chsssi» de mal humor y empicipió a lleela.

«Sr. Direutor de la empresa de construciones E.N.C.E.S.A.

Aspero que s'alcuerde de min y quiciabes-y choque que-y escriba. Non, nun ye que m'arrepintiere de lo que-y dixi la última vez que tuvi con usted. Sigo camentando lo mesmo. Si non, ¿cómu depués del añu pasáu acetar namás qu'un 5 % na subida'l sueldu, díbamos esti añu acetar un allancamientu del xornal cuando la empresa subió los pisos un 10 % y nun se vendieron tan pocos comu nos querín faer ver? Otra de les coses yeren les hores de más qu'a veces teníamos que char y que depués nun mos pagaben.

Y pa encima de too, ¿cómu se podía seguir trabayando ensin iguar el trafullu que se descubrió de que nun pagaben la seguridá social a la mayoría los obreros? Lo que m'acabó dafechu cola pacencia, foi lo que mos dixo de qu'había xente asgaya asperando por un trabayu. Comu sabe, dende aquel día nun volví más al tayu, depués de dici-y bien claro lo que pensaba.

Repíto-y que quiciabes-y choque que-y escriba. Sobre too cuandu llea lo que vien darréu. *Pído-y, que me vuelva a meter na empresa.* Anque sigo pensando que ye un abusu, agora nun m'emporten les condiciones, agora nun m'emporta ná. Dende que dexé'l trabayu, —y va ya pa seis meses—, tovía nun empicipié a cobrar el paru, nin la empresa me dio denguna perra de la liquidación. Eso sí, vueltes y más vueltes con abogaos y papeles, a toles hores. Pero ná. El casu ye, que ya nun atopamos tienda que mos fíe. En casa semos cincú boques a comer, y pasamos fame».

A D. Telesforo empicipió a entra-y una tembleca na mano, y la carta movíase comu si la ximiélgare'l vientu. Col pañuelu llimpió unes gotes de sudu que-y esbariaben pela frente, sentóse y siguió leyendo.

«Pero lo que más me duel de too son los rapacinos: entruguen, piden, quéxense, lloren, ven a otros rapacinos y nun atalanten por qué ellos tienen que tar asina. Y yo nun atopo la manera de desplicá-yoslo. Miro los periódicos, entruigo equí y allá, pero nun hai onde ganar una perra. Y siéntome culpable de que los mios fíos pasen fame y en casa teamos morriendo d'ascu. La mio muyer engabítame, pero como ella ta tamién aparada y nun atopa trabayu, a veces acábase-y la pacencia y ponémomos los dos desesperaos. Y por si fuere poco, mio suegra tolos díes m'echa'n cara que dexare'l trabayu.

Llevaba tres díes ensin pegar güeyu y alloriáu por nun saber perónde tirar. Tuvi movíu a faer cualquier llocada, hasta qu'escoyí esti camín...

Agora pescancio mejor a los qu'aroben, a los que maten, a los que se droguen... porque nuna situación comu ésta tolos valores y tola ética pesen na concencia muncho

menos que la necesidá. Nesta situación que toi viviendo, cuéstate trabayu creer n'ido-loxíes, n'utopíes, en paraísos... y lo que más m'esmolez ye que cuandu busco una xustificación a lo que toi faciendo, póngolos a ellos, a los críos, a la familia. Nun sé si asina la cobardía ,tovía será mayor.

Dirá que por qué-y cuento too esto. Ye por una razón: nun podría escribi-y la carta ensin dir cuntándome toes estes coses.

Asperando la so contesta salúdal. Venancio Pérez Orviz».

D. Telesforo levantóse dispaciu del sillón. La mano cola carta siguiá tremándoy tovía y más qu'enantes. Miró'l reló y teníalu aparáu. Arrastrando los pasos averóse a la ventana y güeyó a lo lloñe. El reló d'una ilesia que s'acollumbraba dende ellí, taba a puntu d'asesinar les once la mañana. Guardó la carta'n sobre y dexólu so la mesa. Pel teléfonu llamó a la secretaria y dio-y órdenes. Sacó un pitu y al encosalu dióse cuenta que la tembleca de la mano ya se-y quitare. Fumando y tosiendo abaxó a la cai y empobinóse al chigre a tomar el vasu que se prometiere. Emburrió la puerte y la barriga entró unos segundos primero qu'él. La xente vermotiaba contento. D. Telesforo ya llevaba la idea del vinu y pidiólo, «de lo bueno, eh». Ya tenía la copa cerque'l cazu cuandu d'esmenu empicipió otra vez a tembla-y la mano y el vinu cayó too per él. Soltó un cagatu que llamó l'atención de tol chigre. El camareru entainó a llimpialu mentres, cuasi llorando, D. Telesforo quexábase porque se-y punxere fecha una llaceria la corbata que-y regalare la so muyer pal trenta y dos aniversariu de boda.

El camareru, al tiempu que lu llimpiaba, consolábalu: «esto nun ye nada D. Telesforo; pero tien que cudiase, ¡que comu usté hai pocos!, y ya sabe que l'alcol ye malo pa la perlesía. «Maldita perlesía, faime temblar por nada».

Cayéndo-y la baba, D. Telesforo pidió otru vinu y pagó. Al poco, el camareru, guardando la propina que-y dexare'n platu les vueltes, metíase pa la cocina sonriyendo.

A ANDRESU SOLAR, COLLACIU
MUERTU NA MOCEDÁ

Esi golpe secu y traidor
Esa puñalada de xelu nel coral
Esi glayú afogáu nes coraes
Esi murniu adiós ensin despedía
Esa muerte tan xabaz y tan dafechu.

Déxenos agora
en que'l riscar ya muezca l'horizonte
en que s'agüeyen les esperanzaes hores
del futuru
en que nos praos
(esos praos que quixiste y te quixerón)
ya arreciende'l golor de delles flores.

Nun sé si hai Más Allá
(cielos
 infiernos
 otres vides...)
o sólo la pubisa nos espera.

Pero nun tremes
porque ya
 tú
dende agora
tarás pal futuru con nosotros
a través de les coses que queríes
 esos montes
 esos praos
 esos valles
 esa Asturias
y esa Llingua que tú tan bien emplegabes
pa cantalos.
¡Duermi tranquilu, Collaciu
que naide va a esbayar
la to collecha!

VICENTE GARCÍA OLIVA
28 Avientu 1984

«IN MEMORIAM» D'ANDRÉS SOLAR

Santurio...

Pion...

Curbiellu...,

enriba les mariñes,

allantrón pelos praos, allá no llexos...

ya nun tán.

Enxamás tarán pa tí. Nunca enxamás.

.....
.....

Señaldá etetra,

de les foles que llamben San Llorienzu

nuna tardi gris,

ruyárate'l suaño ensin memoria.

Un canciu de raitanes,

la golor d'ablanos florecíos,

el bálagu perprietu de rimes esfrayaes

tarán na to alcordanza, Andrés,

en

sin

memoria.

ÁLVARO RUIZ DE LA PEÑA

(Uviéu, en San Silvestre)